

“tek ÷lkede
sosyalizm” iddiası
sosyalizmin inkârıdır

Elif Çağlı

Mark~~S~~ist
Sınıf Mücadelesinde Tutum

“Tek Ülkede Sosyalizm” İddiası Sosyalizmin İnkârıdır

1 Eylül 2006

marksist.com

e-broşür dizisi: 19

“Tek Ülkede Sosyalizm” İddiası Sosyalizmin İnkârıdır

I

Marksizmin kurucuları, dünya işçi devriminin gelişkin kapitalist ülkeleri kucaklayan sürekli devrimler sayesinde sosyalizme ilerleyebileceğini savunmuşlardı. Tarihte yaşananlar bunun doğruluğunu tersten de olsa kanıtladı. Bu durum çarpıcı ifadesini, proleter sosyalist devrimin Rusya gibi geri bir ülkede patlak vermesi ve Avrupa devriminin imdada yetişmemesi neticesinde biçimlenen koşullarda buldu. Her zaman olduğu gibi tarih yine düz bir çizgide ilerlememiş ve devrimci Marksistlerin önüne çözümlenmesi gereken yeni sorunları yığılmıştı. İşçi devriminin Rusya’da sıkışıp kalmasının doğurduğu sonuçlar, “tek ülkede sosyalizm” tartışması bir yana, sosyalizme geçişin temel koşulu olan devrimci işçi iktidarının uzun süre tek başına yaşayamayacağı gerçeğini gözler önüne seriyordu.

Marksist teoriyi eğip bükmeye yeltenmeden, onu etkin bir düşünsel silah olarak kullanmayı becerenler için bu sorunların doğru tarzda kavranabilmesi imkânsız değildi. Nitekim, sosyalizm ve dünya devrimi gibi can alıcı konularda Marksizme sadakatle bağlı kalan Lenin ve Troçki gibi önderler, ortaya çıkan tehlikelere dikkat çektiler. Vahim olan, mevcut gerçekliğin Stalinist bürokrasi tarafından *olması gereken zaten tam da buydu* şeklinde çarpıtılarak sunulmasıydı. Burjuva cepheden gelen saldırıları bir tarafa koyacak olursak,

esasen bu durum, dünden bugüne Marksizme ve sosyalizme duyulan inanç ve güvenin sarsılmasının başlıca nedenini oluşturmaktadır.

Stalinist resmi tarih

İşçi sınıfını iktidara taşıyan 1917 Ekim Devrimi henüz aşılamayan bir tarihsel örnek olmayı sürdürüyor. Ne var ki 1920'lerde cereyan eden gelişmeler, ilerleyen tarihsel sürece damgasını vuran ve etkisi günümüze dek uzanan son derece ciddi sonuçlara, insanı kahreden nice acı olaylara yol açmıştır. Lenin'in ölümünden sonra Sovyetler Birliği'nde Stalinist bürokrasinin egemenliği kurulmuş ve işçi iktidarı getirdiği tarihsel kazanımlarla birlikte tasfiye edilmiştir. Bu konu üzerinde daha önce çeşitli vesilelerle durduğumuz için bu noktada sözü fazla uzatmayalım. Ancak bu tarihsel gerçeklerin devrimci Marksistler için ayan beyan açık olması, bunların işçi sınıfı tarafından da bilindiği veya devrimci saflarda bu gibi konularda genel hatlarıyla bir kavrayış birliğinin sağlanmış olduğu anlamına gelmiyor.

Solda birlik özlemi çeken iyi niyetli insanlara ne denli sevimsiz görünse de, işçi hareketinin farklı siyasi eğilimler temelinde bölünmüş olması aslında doğaldır. Toplumun sınıflara bölünmüşlüğüne yansıtan çeşitli sol siyasetler olduğu gibi, önemli tarihsel olayların da farklı algılanışları ve yorumları vardır. Sınıf mücadelelerinin ve farklı sınıfsal çıkarların çatışmasının dışında, kerameti kendinden menkul bir tarih mevcut değildir. İnsan topluluklarının şu ya da bu yöndeki eyleminin yaratabileceği farklı sonuçların belirleyiciliğinden soyutlanmış, tek düze ve önceden kurgulanmış biçimde insana hükmeden bir tarih anlayışı, gerçekliği değil olsa olsa idealist felsefenin yarattığı bilinç çarpılmasını yansıtabilir.

Yıllar içinde dünyada sosyalizm adına yaşanmış olanların veya Marksist düşünce adına ileriye sürülen teorilerin ak mı kara mı olduğunun hakkıyla değerlendirilmesi, bilimsel temellere dayanan bilinçli bir çabayı gerektiriyor. Doğruyu bulabilmek, haklıyı seçebilmek ve yanlış mahkûm edebilmek için insanın her şeyden önce düşünsel eylemini dayandıracağı sağlam bir teorik temele ihtiyacı var. Bu olmadan, neye göre "bu haklı, şu haksız" veya "bu doğru, şu yanlış" denebilir ki? Sağlam teori ise, şu ya da bu kişinin kafasından fırlayan düşünsel bir icat olmayıp, gerçekliği bilimsel temellerde kavrayıp açıklamaya çalışan ve gerçeklerin testinden geçebilen değerlendirmelerdir ancak. Gerçekliğe denk düşmeyen, kasıtlı biçimde çarpıtılmış, egemen

unsurların çıkarlarına yontulmuş bir tarih anlayışıyla, tarihsel olguları ve olayları doğru şekilde kavrayıp yorumlayabilmenin mümkün olamayacağı aşikâr olsa gerek.

Sınıflı toplumların tarihini incelediğimizde, hangi zaman dilimi veya hangi coğrafya söz konusu olursa olsun, egemen kesimlerin çıkarlarına göre yazılmış bir *resmi tarih* olduğunu görüyoruz. Çok eskilere ya da uzaklara gitmeye gerek yok. Örneğin Türkiye’de burjuva cumhuriyetin kuruluşunu, emperyalizme karşı kazanılmış şanlı bir zafer diye sunan resmi tarih malûmumuz. Sovyetler Birliği’nde de, Lenin’in ölümünden sonra işçi iktidarına son veren ve despotik-bürokratik bir rejimin kuruluşunu gerçekleştiren egemen bürokrasinin yazdığı bir resmi tarih var. O resmi tarihe göre Stalin en büyük devrimci, Troçki ise bir karşı-devrimcidir. Keza aynı resmi tarih, işçi sınıfının tepesinde egemenlik sürdüren bürokrasilerin sömürü ve baskı koşullarını yansıtan bürokratik rejimleri, yıllar yılı dünya işçi sınıfına ve devrimcilere “işte sosyalizm budur” diye sunmuştur.

Ne yazık ki bu resmi tarih, Marksizme ve sosyalizm anlayışına büyük bir kara çalma pahasına son derece etkili de olabildi. Zira Marksizmin kanıtlandığı üzere, genelde egemen fikirler egemen sınıfın fikirleridir. Ve Stalinizm de, Sovyetler Birliği gibi muazzam bir coğrafyada egemenliğini sürdürmüş bulunan egemen sınıfın (devletli bürokrasinin) ideolojisi olarak biçimlenmiştir. Stalinizmin Sovyetler Birliği’nde ve daha sonra benzerlerinde hüküm süren bürokratik rejimleri “yaşayan sosyalizm” diye yutturabilmesi için Marksist teoriyi tahrif etmesi gerekiyordu. Bu tahrifatın başlıca ürünlerinden biri de, bilimsel gerçekleri yok sayan ve egemen bürokrasinin çıkarlarına denk düşecek tarzda icat edilen “tek ülkede sosyalizm” teorisi idi. Bunun gibi daha birçok konuda gerçekler çarpıtıldı ve böylece kendini Marksizmin yerine ikame eden Stalinist bir ideoloji yaratıldı. Stalinizmin iktisadi alandaki ifadesi ulusal kalkınmacı-devletçi planlama, siyasi içeriği totaliter bürokratism, örgütsel ilkesi ise bürokrasinin egemenliğini garantiye alan bir monolitik parti anlayışı oldu.

Marksizmi katleden bu egemen bürokrasi, kendi egemenlik alanının tüm yansımalarını yıllar boyunca nice devrimci kuşağa “doğru budur, buradan yürüyeceksin” diyerek benimsetecekti. İnsan bilinci gerçekliği çarpıtan bu gibi prizmaların bir kez tutsağı olmuşsa, artık her şey buna göre “doğru” ya da “yanlış” görünür. Böylece, Ekim Devriminin önderlerinden biri olan Troçki

hain ilan edilecek, Marksizmi yaşatmaya çalışan devrimcilerin seslerine kulaklar tıkanacak, “tek ülkede sosyalizm”in mümkün olmadığını haykıran Marksistler sosyalizm düşmanı olarak algılanacaklardı. Buna şaşmamak gerek.

İşin hazin olan tarafı, gerçekten de devrimci inanca sahip ve devrim için canını vermiş veya vermeye hazır pek çok insanın bu tür çarpımalara uğramış olmasıdır. Stalinizm egemen bürokrasinin elinde bir iktidar اساسı olmuşsa, bu tür egemenlik çıkarlarıyla hiçbir ilgisi bulunmayan dürüst devrimci insanlar için, onları gerçek devrimci düşünceden uzak tutan prangalar anlamına gelmiştir. Yaşayan ve çeken bilir derler. Stalinizmin egemenliği altındaki Sovyetler Birliği’ni, sosyalizm özleminin hayata geçtiği cennet olarak algılama gafletine düşen kuşaklar açısından gerçekler elem vericidir. Ama ne denli acı çekilirse çekilsin, gerçeklerin üzeri örtülemez, güneş balçıkla sıvanamaz. Tarih affetmez, döner dolaşır ödenmeyen faturaları insanın önüne koyuverir. Tarihten ders alabilmek içinse, devrimci düşüncenin keskin kılıcının altına boynunu uzatabilecek cesarete sahip olman ve bedel ödemen gerekiyor. Gerisi lafı güzaf!

Düşünsel düzeyde büyük çabalar harcamaya, bu uğurda ter akıtmaya, gerekirse örselenmeyi veya tecrit edilmeyi göze almaya pek de yatkın olmayan bir anlayışın egemen olduğu bu topraklarda, sol siyasette genelde tutuculuk egemendir. Aman fincancı katırları ürkütülmesin! Böyle gelmiş, böyle gitsin! Stalinizmin işçi sınıfının devrimci mücadelesi açısından ne anlam ifade ettiği Marksizmden öğrenerek değil, yine bizzat Stalinizmin çarpıtmaları temelinde değerlendirilmeye devam edilsin! İşçi sınıfına nice zarar, egemen bürokrasiye ise büyük yarar getirmiş olan Stalinizme karşı devrimci mücadele bayrağını yükseltmeye çalışan devrimci önderler, bırakın ajanlıkla, hainlikle suçlansın! Kimse, bu devrimci önderlerin ne dediğini ve neyi savunduğunu bizzat onların eserlerine bakarak anlamaya teşebbüs etmesin! Aman ha, kurulu düzenler altüst olmasın!

Bu tür bir düşünsel korkaklığın başka ülkelerde de tanığı olmamız mümkün. Ama Türkiye gibi devletçi geleneğin ve Asyalı kültürün baskın izlerini taşıyan coğrafyalarda, bürokratik kalkınmacılığı sosyalizm sanan dar görüşlülükten beslenen sol anlayış misliyle güçlüdür. Unutulmasın ki devrimci fırtınaların alabildiğine estiği çok canlı dönemlerde bile, Türkiye, solda Stalinizmin okkalı egemenliğini yansıtan çarpıcı bir örnek olmuştu. Bu topraklarda

egemen sol kültür, devrimci Marksist fikirleri savunmaya ve bu fikirlerin temsilcisi olmuş devrimci önderlerden öğrenmeye çalışanlara, “Müslüman mahallesinde salyangoz satma!” diyerek hücum etmeye yatkındır. O nedenle, Ekim Devrimiyle kurulmuş işçi iktidarının akıbetinden tutun da bürokratik rejimlerin karakterine ve sosyalizmin gerçekte ne olduğuna dek pek çok önemli konuda, devrimci Marksizmin bilimsel temellere dayanan değerlendirmeleri Stalinistlere küfür gibi geliyor.

Ne demişti koca Marx? Sen yolunda yürü, bırak ne derlerse desinler! Biz de, tarihi olguların derinliğine kavranması çabasını kısır bir “Stalinizm-Troçkizm” çekişmesine indirgeyen küçük-burjuva sol anlayışın dar görüşlülüğüne asla prim vermeksizin, devrimci Marksizm yolunda yürümeyi sürdüreceğiz. Bu yolda layıkıyla, hak ederek yürüyebilmenin temel koşullarından biri de, sosyalizmin gerçekte ne olduğunu ve ne olamayacağını bilmektir. Aslında Marksizmin kurucularının çözümlenmeleri, bu gibi konularda kimin doğru kimin yanlış yol tuttuğunu kavratacak bilimsel temeli bizlere bahşetmiş bulunuyor.

Sosyalizm sınıfsız ve devletsiz toplumdur

Stalinizmin teorik alandaki suçlarından biri de, kapitalizmden komünizme geçiş konusundaki Marksist açılımları bilinçli olarak tahrif etmesidir. Bu tahrifat nedeniyle dün olduğu gibi bugün de dünya genelinde sol harekette, *sosyalizmi* proletarya diktatörlüğü dönemi ile özdeş sayan bir anlayış yaygındır. Böylesi bir vahim yanılığın pençesinden kurtulamayanlara, daha Marksizmin kuruluşu döneminde açıklığa kavuşturulmuş bulunan bazı temel gerçekler, yanlış, tuhaf veya özgün gelebilmektedir. Bu konuda verilebilecek en çarpıcı örneği, insanlığın kapitalizmden geleceğe uzanan tarihsel serüvenini bilimsel anlamda başlıca üç evreden müteşekkil gören Marksist yaklaşımın reddedilmesi oluşturuyor. Bu tarihsel evreler özetle, proletarya diktatörlüğü altında yaşanacak *geçiş dönemi*, *sosyalizm* (sınıfsız toplumun ilk evresi), *komünizm* (sınıfsız toplumun olgunlaşmış evresi) diye sıralanmaktadır.

Oysa Stalinist gelenek, sosyalizm evresini, kapitalizmden sınıfsız topluma geçiş dönemi yani proletarya diktatörlüğü dönemi ile aynı şeymiş gibi gösterir. Belirtmeliyiz ki, Troçkist saflarda da bu kapıya çıkan bulanık yaklaşımlar az değildir. Nihayet kısaca vurgulamak gerekirse, Stalinizmin icadı olan “tek

ülkede sosyalizm” teorisi, *sosyalizmi*, sınıflı ve devletli bir toplumsal düzen düzeyine indirgemektedir.

Marksizmin açıklığa kavuşturduğu üzere, kapitalizmden komünizme giden yolda önce bir *geçiş döneminin*, bir devrimci dönüşümler döneminin yaşanması zorunludur. İnsan yaşamını sınıflı toplumların esaretinden kurtarıp, sınıfsız toplumun özgürlük dünyasına kavuşturacak olan bu devrimci dönüşümler ancak işçi sınıfı iktidarı altında gerçekleşebilir. Nüfusun üreten ve emeğiyle geçinen çoğunluğuna dayanan bu iktidar, proletaryanın, burjuvazi ve devrimi tehdit eden unsurlar üzerindeki diktatörlüğü anlamına gelir. Kapitalizmden komünizme geçiş döneminin siyasal karşılığı olan *proletarya diktatörlüğü*, tarihsel örneklerden bildiğimiz üzere komün tipi (ya da aynı anlama gelmek üzere sovyet tipi) bir yarı-devlete dayanır. İşçi sınıfının doğrudan egemen olduğu ve devletin bürokratik bir mekanizma olmaktan çıkarak daha baştan sönmeye yüz tuttuğu bir dönemdir proletarya diktatörlüğü dönemi. İnsanlığı sınıfsız toplum düzenine ulaştıracak olan proletarya diktatörlüğü döneminin olmazsa olmaz koşulu ise *işçi demokrasisidir*. Altını kalınca çizerek belirtelim ki, işçi demokrasisinin yaşatılmadığı bir durumda işçi sınıfının iktidarı kesinlikle ölmeye yazgılıdır.

Proletarya diktatörlüğü dönemi henüz sınıfların ve devletin yok olmadığı, ama tüm sınıflarla birlikte sınıflı topluma özgü kurumların da tasfiyesinin sürdüğü bir tarihsel evredir. Sınıflı toplumlar tarihinde ilk kez ezilen ve sömürülen bir sınıfın iktidar oluşu, tarihin gidişatını tamamen değişikliğe uğratacak muazzam bir eylemdir. Dünya devriminin ilerleyişiyle birlikte tüm gezegenimiz üzerinde işçi iktidarının kurulması, kapitalizmi ve sınıfsal ayrımları geri dönüşsüz biçimde sona erdirebilir. Ve zaten işçi demokrasisi sayesinde daha baştan bir yarı-devlete dönüşmüş bulunan devletin sönmelenmesini sağlayabilir. Proletarya diktatörlüğünün tarihsel görevi, insan toplumunun yaşam koşullarını kapitalizmin zincirlerinden kurtarmak ve sosyalizme taşımaktır. İşçi sınıfı bu soylu misyonunu evrensel düzeyde başarıyla yerine getirdiğinde, kendisi de dahil tüm sınıfların varoluş koşulları ortadan kalkacak ve proletarya diktatörlüğü dönemi tamamen son bulacaktır. Böylece insanlık sınıfsız toplum düzeninin *sosyalizm* adını verdiğimiz ilk evresini yaşamaya başlayabilecektir.

Sosyalizm, üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine dayanan, sınıfsız, sömürsüz, devletsiz ve üreticiler arasında hak eşitliğinin sağlandığı bir

toplumsal düzendir. Sosyalizm, sınıfsız toplumun olgunlaşmış evresine, yani bayrakları üzerinde *herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre* ilkesi yazan komünist toplum düzenine sıçramaya hazırlanan özgür üreticiler topluluğudur.

Sosyalizm konusunda yaratılan zihinsel karmaşa nedeniyle birkaç hususa daha değinmekte yarar var. İşçi sınıfının siyasal iktidarı fethetmesi ve burjuva devlet aygıtını parçalayarak kendi egemenliğini ilan etmesi, yalnızca siyasal devrimin başarılması demektir. Unutulmasın ki proleter sosyalist devrim, *siyasal ve toplumsal* devrimin bütünlüğünden oluşur. Ayrıca da *bir ülkede* proletarya diktatörlüğünün kuruluşu, aslında siyasal devrimin bile kısmi zaferi anlamına gelir. Zira siyasal devrimin bütünsel zaferi, işçi sınıfının dünya ölçeğinde egemen oluşuna bağlıdır. İşçi sınıfının amacı, işçi iktidarının yani işçi demokrasisinin tek ülkede kuruluşuyla yetinmek olamaz. Proletaryanın çıkarı, tüm ülkelere işçi demokrasisi bayrağının dikilmesinde, devrimin sürekliliğinin sağlanmasındadır.

Bir ülkede iktidara gelen işçi sınıfı, kapitalist üretim ilişkilerini tasfiyeye girişerek ve toplumsal ihtiyaçları gözeten planlı bir iktisadi işleyişi başlatarak, maddi zemini sosyalizme daha da hazır hale getirmeye koyulur. Bu nedenle işçi iktidarı altında gerçekleşecek bu tarihsel adımların, bir başka deyişle toplumsal dönüşümlerin *sosyalist kuruculuk* diye adlandırılmasında pek de mahzur yoktur. Tıpkı işçi sınıfının, ilerleyeceği hedefi belirtmek amacıyla kendi devrimini *sosyalist devrim* olarak nitelemesinde bir sakınca olmadığı gibi. İşte sosyalizm kavramının bu anlamda ve kapsamda kullanılmasıyla, tek ülke sınırları içinde sosyalizme geçileceği, yani sosyalizmin yaşanmaya başlanacağı iddiasının hiç ama hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır.

Sınıfsız toplumun ilk evresi olan sosyalist toplum hakkında yukarıda özetlediğimiz hususlar dikkate alındığında, “tek ülkede sosyalizm” teorisinin saçmalığı kolayca anlaşılacaktır. Bu saçmalığın derecesini vurgulamak için yalnızca önemli bir hatırlatma yeter. Bir yandan bir ülkede proletarya diktatörlüğünden söz edilecek, yani sınıflar ve devlet varlığını sürdürecektir, öte yandan o ülkede “yaşayan sosyalizm” olacak! Böyle bir iddianın, gerçeklikle, bilimle ve Marksizmle bağdaşabilir bir yanı yoktur. Sınıfsız toplum düzeni olarak sosyalizm, tek tek ülkelerde taksit taksit yaşanmaya başlanacak bir toplumsal olgu değildir. O yüzden, Stalinist veya merkezci akımların iddia ettiği şekilde, sosyalizmin *tam zaferinden* söz edilemese bile yine de tek

ülkede sosyalizmin kurulabileceği iddiası bir fasaryadan ibarettir. Sosyalizm, gezegenimizi özgürlüğe kavuşturacak olan *dünya işçi demokrasisi* altında insanlığın hep beraber sıçrayacağı bir tarihsel moment olabilir ancak. Ve ancak bu sayede, insan toplumu yine tüm dünya üzerinde hep beraber sınıfsız toplum düzenini olgunlaştıracak ve onun *komünizm* dediğimiz olgunluk evresine ulaşabilecektir.

Stalinist bürokrasinin “tek ülkede sosyalizm” teorisini icattan muradı, kendi egemenlik koşullarını sosyalizm diye yutturabilmektir. Bunun gereğini yerine getirmek üzere yeniden yazılan “Marksizm”de, proletarya diktatörlüğü dönemi *sosyalizm* dönemi olarak lanse edildi. Ve bürokratik diktatörlüğün de kendini işçi iktidarı yerine ikame etmesiyle birlikte tahrifat tamamlanmış oldu. Böylece, sınıfsız toplum düzeninin ilk evresi anlamına gelen sosyalizmle alâkasızlığı bir yana, aslında işçi iktidarıyla bile hiçbir ilintisi bulunmayan bürokratik diktatörlükler, insanların belleğine “yaşayan sosyalizm” diye kazandı.

Bazı tartışmalı sorunlarda yanlış anlamalara fırsat vermemek için önemli gördüğümüz birkaç hususa daha değinelim. Bir dünya sistemi kurmuş bulunan kapitalizmin tasfiyesinin ancak dünya ölçeğinde gerçekleşeceği ve sınıfsız toplum düzeninin de ulusal değil *bir dünya düzeni* olacağı çok açıktır. Bu bakımdan işçi sınıfının devrimi (sosyalist devrim) bir dünya devrimidir. Ancak bu devrimin niteliğini derinlemesine kavrayabilmek için, bazı sorunları onun siyasal ve toplumsal boyutunu ayırt ederek tartışmak gerekiyor. Örneğin tek ülkede işçi sınıfı iktidarının kurulması mümkündür ve bu olasılık devrimin siyasal boyutunu ilgilendirir. Oysa sosyalist kuruculuk asla tek ülkede tamamlanamaz ve bu gerçeklik de devrimin toplumsal boyutuna işaret eder. Siyasal devrim boyutuyla sosyalist devrimin hangi ülkeden başlayarak patlak vereceği, ekonomik gelişme düzeyinin basit bir türevi olamaz. İşin bu yönü, bir ülkede siyasal ve toplumsal çelişkilerin derinleşip keskinleşmesiyle alâkalı bir sorundur.

Siyasal devrim pekâlâ şu ya da bu gelişkinlik düzeyine sahip bir kapitalist ülkede patlak verebilir ve işçi sınıfını iktidara taşıyabilir. Fakat esasen sosyalist devrim, işçi sınıfının çeşitli ülkelerde iktidara gelmesiyle birbirine eklenen ve bu sayede kapitalizmin geri dönüşsüz tasfiyesini mümkün kılan sürekli bir devrim sürecidir. Ve bu devrim ancak dünya ölçeğinde tamamlanabilir. Ayrıca tek ülkede sosyalizmin imkânsızlığı bir yana, bir işçi iktidarının tek

ülkede yalıtık vaziyette uzun süre yaşaması da mümkün değildir. Bir başka deyişle, tek ülkede proletarya diktatörlüğünün akıbeti de tamamen iç ve dış koşullara bağlıdır. Kapitalist sistem tarafından kuşatılan yalıtılmış bir işçi iktidarı, dış müdahale tehdidi bir yana, nihayetinde içte biriken çelişkilerin kurbanı olabilmektedir. Bu gibi hususlar, 1917 Ekim Devrimi pratiğinin Marksist teoriyi zenginleştiren katkılarıdır.

Buradan hareketle, dünya devriminin ilerleyişine dair bazı öngörülerde bulunmak da olanaklı görünüyor. Siyasal boyutuyla dünya devrimi, tüm ülkelerde ani ve eşzamanlı bir tarihsel eylem biçiminde cereyan etmek zorunda değildir. Dünya işçi sınıfının devrimci siyasal atılımı, pekâlâ kopuşsuz bir tarihsel süreç içinde çeşitli ülkelerde patlak veren proleter devrimler zinciri şekline bürünebilir. Bu gibi konularda spekülasyona kaymamak koşuluyla çeşitli olasılıklar irdelenebilir. Fakat çok açık olan gerçek şudur ki, dünya devrimi süreci ancak kapitalist kuşatma tarafından esaslı bir kesintiye uğratılmaması, yani süreklilik arz etmesi koşuluyla ilerleyebilir ve zafere koşabilir. Bunun için, bir ülkedeki veya bölgedeki devrimin etkisinin dünyanın diğer alanlarına yayılması, şu ya da bu ülkede kurulan işçi iktidarının bir diğeri ile tam manasıyla enternasyonalist komünist tarzda kardeşleşmesi şarttır. Ve de dünya işçi sınıfının devrimci enternasyonalist önderliği olmadan bu görevlerin üstesinden asla gelinemeyeceği aşikârdır. Bu öznel koşulun yanı sıra, nesnelüğün önemi de büyüktür. Bir ülkede meydana gelen devrimin dünya devriminin ilerletici gücü olabilmesi için, kapitalist sistemin yalnızca çeperlerine değil merkezine esaslı darbeler indirmesi şarttır.

Marksizm mi, “Marksizm” mi?

Yukarda kısaca değinmeye çalıştığımız gerçeklikler, devrimci Marksizmin, burjuva ve küçük-burjuva sosyalizm anlayışlarından ayırt edilmesini sağlıyor. Marx ve Engels'ten başlamak üzere, Lenin, Rosa, Troçki gibi devrimci önderler, bu gerçeklerin ifadesi olan bir siyasal çizgiyi mücadele içinde bıkıp usanmaksızın egemen kılmaya çalıştılar. Geçmişten günümüze uzanan bu kızıl çizgiye damgasını basan temel unsurların, dünya devrimi kapsamında *sürekli devrim anlayışı* ve *tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığı* şeklinde özetlenmesi hiç de yanlış olmayacaktır. Stalin bile Lenin'in otoritesi altındayken dünya devrimi çözümlemesine karşı çıkmamış, tek ülkede sosyalizmin mümkün olduğunu söylememiştir.

Lenin'in ölümünden sonra, Stalin, egemen olan bürokrasinin çıkarları doğrultusunda yeni bir "Marksizm" yaratmaya koyulacak ve bu bağlamda eşitsiz gelişme yasasının da Lenin tarafından keşfedildiğini ilan edecektir. Amacı, bu yasanın esasen kapitalizmin *emperyalizm* döneminde işlemeye başladığını beyinlere kazımdır. Marx ve Engels'in "bilemeyeceği" bu "yeni" özelliğin, *tek ülkede sosyalizm* lehine nesnel bir değişim yarattığını iddia eder Stalin. İşin aslında Stalinizmin bu tür iddiaları tam anlamıyla kuyruklu yalanlardır. Zira Marx'ın kapitalist iktisadi sistemin derinlerine dalan tahlilleri, eşitsiz gelişme yasası dahil bu üretim tarzının tüm gizlerini ortaya serer. Muazzam *Kapital* çalışmasında Marx, şayet tüm alanlarda eşzamanlı ve eşdeğerde gelişme olanağı olsaydı kapitalist üretimin asla meydana gelemeceğini açıklamaktadır.

Stalinizmin, "tek ülkede sosyalizm" masalına dayanak olsun diye anlamını çarpıttığı *eşitsiz ve bileşik gelişme yasasının* dünya kapitalist sisteminin işleyiş yasası olduğu çok açıktır. Stalin'in çarpıtmalarından arındırılacak olursa, bu yasa, bir yandan tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığına işaret ederken, diğer yandan proleter devrim açısından dünyanın ve dünya işçi sınıfının kaderinin bütünleştiğini kanıtlar. Özetle, Marksizmin kurucularının temel teorik argümanlarıyla Lenin'in düşünceleri arasında bir açığı yaratmak ve *emperyalizm çağının Marksizmi* şeklinde bir Leninizm icat etmek tamamen abesle işgaldir. Böyle bir siyasal tutum, Lenin'i son derece haksız biçimde Marx'tan koparmak anlamına gelir.

Lenin hemen her konuda Marksizmin kurucularının sadık bir öğrencisidir. Lenin'in tüm teorik çalışmaları, onun sosyalist devrimi tıpkı Marx ve Engels gibi bir dünya devrimi kapsamında kavradığını gözler önüne sermektedir. Proleter devrimin Avrupa'nın gelişkin kapitalist ülkelerinde kaydedeceği sıçrama Marksizmin kurucuları açısından ne denli önem taşıyorsa, bu Lenin için de öyledir. Zira bu tür açılımlar devrimci önderlerin kişisel tercihlerine değil, bazı nesnelliklere işaret ederler. O yüzden Lenin, Rusya gibi geri bir ülkede proleter devrimin yaşama şansını, devrimin Avrupa'daki ilerleyişine bağlamıştır.

Rusya, dünya devrimini ilerletmenin nesnel olanakları bakımından gerçekten de tamamen elverişsiz bir ülkeydi. Ne var ki, Çarlık rejimiyle birleşen bir kapitalistleşme sürecinin yoğunlaştırıp keskinleştirdiği çelişkiler Rusya'da devrimi dayatmış bulunuyordu. Bir başka deyişle, Rusya iktisaden çeşitli

Avrupa ülkelerine kıyasla daha geri bir durumda olsa bile, tarihsel ve siyasal koşullar bu ülkeyi dünya proleter devriminin patlak verebileceği bir *zayıf halka* konumuyla öne çıkartmıştı.

1917 Ekim Devrimi pratiğinin gündeme getirdiği yeni sorunlar, Lenin ve Troçki gibi devrimci önderleri Marksist teoriyi çekiştirmeye değil, tersine bu sorunların dünya devrimi açısından yarattığı tehlikelerin kavranıp açıklanması çabasına yöneltti. Onlar bu devasa sorunların bindirdiği basınç altında, Ekim Devriminin ürünü olan işçi iktidarını korumak ve yaşatmak için çırpındılar. Bu devrimci önderlerin tutumu ile, iradi çabalarla aşamayacak nitelikteki sorunların ürünü olan yozlaşma ve çarpılmayı teorize eden ve böylece Marksizm dışı bir “sosyalizm” anlayışı yaratan Stalinizm arasında keskin bir ayırım çizgisi vardır.

1917 Ekim Devrimi sonrasında yalnız kalan işçi iktidarının kaderi konusunda Lenin’in yaptığı değerlendirmeler, onun proleter devrimin ancak bir dünya devrimi olarak başarıya ulaşabileceğine duyduğu bilimsel inancı ortaya koyar. Bütün bu dönem boyunca Lenin gibi gerçek Bolşevikleri endişe ve acı içinde kıvrandıran temel sorun, tek başına kalan *işçi iktidarının* yaşatılıp yaşatılamayacağıdır. Sovyet egemenliğinin yaşatılabilmesi için devrimci önderlerin çırpınışlarını, onların tek ülkede sosyalizmi savundukları şeklinde tahrif ederek sunmak, bu önderlerin derinlikli Marksist kavrayışlarıyla dalga geçmek anlamına gelir.

Tek ülkede sosyalizm bahsinde Lenin’in ardına sığınmaya çalışanlar gerçekten de fena halde yanıylıyorlar. Stalinist tahrifatlara verilecek en iyi yanıtı bizzat Lenin’in değerlendirmeleri oluşturuyor. Marx ve Engels’in, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin dünya çapında uzun doğum sancılarını gerekli kılacağına ilişkin çözümlerini özenle yorumlamıştır Lenin. Marx ve Engels için olduğu kadar Lenin için de, bu *geçiş* sürecinin kapitalizmin bütün biçimlerinin ve eski kuruluşların tümünün parçalanacağı zahmetli bir dönem olacağı açıktır. Yine devrimci Marksist önderlerin dikkat çektiği üzere, bu yolda başarıya ulaşabilmek için bütün ülkelerin işçilerinin mücadelesi ve eylem birliğinin sağlanması kesin bir zorunluluktur.

Rusya’da siyasal ve toplumsal çelişkilerin yoğunlaşması, ekonomik gelişme düzeyine bakmaksızın bu ülkeyi öne fırlatmıştı. Fakat Avrupa devriminin geri çekişi, Ekim Devrimini gerçekleştiren öncü müfrezeyi yalnızlığa sürükledi. Tarihin devrimci önderlerin rızasına bakmaksızın önlerine çıkarttığı devasa

sorunların üstesinden salt iradi çabalarla gelinemeyeceğinin bilincindeydi Lenin. Bu nedenle de temel devrimci görevi, Avrupada yeniden canlanacak proleter devrimin imdada yetişmesine dek *dayanmaya çalışmak* şeklinde ifade ediyordu. Lenin, koşulların muazzam zorluğu nedeniyle yenilgi ihtimalinin ağır bastığı bir durumda bile devrimci mevzileri çarpışmadan terk etmeyecek kalibrede gerçek bir devrimciydi. O yüzden, mücadeleye girişmeksizin daha baştan pes edenlere taviz vermeyecekti.

Lenin o günün koşullarında Rusya ölçüğünde bir şeyleri korumaktan söz etmişse, kuşkusuz bunun ulusal dar görüşlülükle hiçbir alâkası yoktur. Tersine bu koruma kaygısı, yalnız ve yalnızca dünya devriminin ilerleyişi umuduna bağlanmış enternasyonalist devrimci bir görev anlayışının yansımasıdır. Yeri gelmişken önemli bir hususu da belirtelim. Avrupa devriminin geri çekilişinin Sovyet devleti açısından yarattığı tehlikenin bilincinde olmakla, henüz hiçbir şeyin kesinleşmediği bir tarihsel anda umudu yitirmeyip, devrimi elden geldiğince koruyabilmek için mücadeleyi sürdürmek birbiriyle çelişen tutumlar değildir. Aksine bu iki tutum, tarihsel gidişatın kısa ve uzun vadeli diyebileceğimiz farklı boyutlardaki Marksist kavranışıdır ve birbirini devrimci tarzda bütünlemektedir. Ayrıca da gözden kaçırılmaması gerekir ki, diğer müfrezeler imdada yetişene dek Rusya'daki devrimci burcu korumaya çalışmanın, sosyalizmin tek bir ülke sınırları içinde gerçekleşebileceği iddiasıyla hiçbir ortak noktası bulunmamaktadır.

Ne yazık ki dün olduğu gibi günümüzde de kimileri, Stalinist "Marksizm" tarafından çarpıtılmış siyasi bakışlarıyla, Lenin'in sosyalizm kavrayışını bir tür "ulusalcı sosyalizm" kalıbına sığdırmaya çalışıyorlar. Bazı yazılarında iktidarın proletarya tarafından fethi yani sosyalist siyasal devrim anlamında kullandığı *sosyalizm* sözcüğüne dayanılarak, Lenin'de dünya devrimi anlayışından kopartılmış bir sosyalizm açılımının, bir tür ulusal dar görüşlülüğün kanıtları bulunmak isteniyor! Bu konuda kesin bir kanıt oluşturduğu düşüncesiyle, onun *Avrupa Birleşik Devletleri Şiari Üzerine* makalesi tekrar tekrar önümüze konuluyor. Stalinist ve merkezci akımlar, bu makalede yukarda işaret ettiğimiz kapsamda kullanılan sosyalizm kavramından hareketle, tek ülkede sosyalizmin pekâlâ mümkün olabileceği konusunda Lenin'i şahit gösteriyorlar. Oysa Marksizmin endazesine vurulduğunda açıkça görüleceği üzere, bu tür siyasi yaklaşımlar tamamen yanlış ve sosyalizm mücadelesine zarar veren girişimlerdir.

Lenin, sosyalist toplumsal düzene ancak kapitalist sistemin dünya ölçeğinde tasfiyesi sayesinde geçilebileceğini tam manasıyla idrak etmiş bir Marksist önderdir. Onda küçük-burjuvazinin ulusal sınırlara hapsedilmiş sınıflı ve devletli “sosyalizm” anlayışının izini bulup ortaya çıkarma çabası beyhudedir. Tersine, dünya işçi hareketinin bu devrimci önderi, küçük-burjuva zihniyetin Marksizmle bağdaşmaz karakterini her bir önemli vesileyle teşhir etmiştir.

Bu konuda pek çok örnek verilebileceği gibi, Lenin’in editörlüğünü yaptığı ve önsöz yazdığı bir kitapta (Stepanov-Skvortzov’un *Elektrifikasyon* adlı kitabı) okuyucuya hararetle tavsiye ettiği satırlar hatırlanabilir: “Rus proletaryası, asla yalıtık bir sosyalist devlet yaratmayı düşünmedi. Kendi kendine yeten bir ‘sosyalist’ devlet, bir küçük-burjuva idealidir. Bunu az çok andıran bir durum, ancak küçük-burjuvazinin ekonomik ve politik olarak ağır bastığı koşullarda düşünülebilir; dış dünyadan kopuk küçük-burjuvazi, yeni teknik ve yeni ekonomiyle birlikte çok istikrarsız bir hal alan kendi ekonomik formlarını pekiştirmenin yolunu arar”. Unutulmasın ki, işçi sınıfının toplumsal devrimi üretim araçlarında özel mülkiyete karşı olduğu kadar, dünya ekonomisinin ulusal çıkarlar temelinde bölünmesine de karşıdır. Sosyalizm mücadelesinin özünde, her düzeyde enternasyonalizm ve insanlığın evrensel çıkarları yatmaktadır.

Gizlenemeyen gerçekler ve Stalin’in tahrifatları

Stalin’in dümeni *tek ülkede sosyalizm* çarpıtmasına kırmasından önce gerek Bolşevik Partide gerekse Komintern saflarında dünya devrimi anlayışının savunulageldiği aşikâr bir gerçektir. Bu konuda sıralanabilecek pek çok kanıt mevcuttur. Buharin ve Preobrajenskiy’nin kaleme aldığı ve Komintern tarafından temel eğitim kitabı olarak onaylanan *Komünizmin ABC’si*’nde, proleter devrimin ancak dünya devrimi olarak zafere ulaşabileceği, sosyalizmin muzaffer olabilmesi için dünya devriminin zaferinin zorunlu olduğu belirtilmektedir.

Rusya’da işçi sınıfının hiçbir zaman izole olmuş bir sosyalist toplum yaratmayı düşünmediği (ve zaten yaratamayacağı) bizzat Lenin tarafından açıkça ifade edilmiştir. Kendine yeterli bir “sosyalist” devlet düşüncesi olsa olsa bir küçük-burjuva idealidir. Aslında sosyalist düzenle hiçbir alakası bulunmayan fakat kendisini öyle takdim eden sınıflı ve devletli “sosyalizm” olgusu, bir bakıma bu küçük-burjuva idealin gerçekliğe dönüşmesidir. Stalinist bürokrasilerin

egemenliği altında biçimlenen ve günümüzde de küçük-burjuva sosyalistlerin düşlerini süslemeye devam eden *ulusal kalkınmacı sözde sosyalist rejimler* bu gerçekliğin somut ifadesi olmuşlardır.

Ocak 1918'de toplanan Üçüncü Sovyetler Kongresinde, tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığına işaret etmişti Lenin. Komintern'in Üçüncü Kongresindeki konuşmasında ise, dünya devriminin desteği olmaksızın Rusya'da proleter devrimin zafere ulaşamayacağını baştan beri bildiklerini vurguluyordu. Ama kendi irade ve tercihlerinden bağımsız olarak, olayların gelişimi onların önüne tek ülkeye hapsolan devrimci işçi iktidarını savunma görevini çıkarmıştı. Fakat şurası çok açıktır ki, Lenin önderliğindeki Bolşeviklerin Sovyet sistemini (işçi demokrasisini) korumak için gösterdikleri çaba, Stalinist bürokrasinin egemenliğini ifade eden bir sözde işçi iktidarını korumaya çalışmaktan tamamen farklı bir niteliğe sahiptir. Bu ikisi arasında bir benzeştirme yaparak, Stalin döneminde dünya komünist hareketine dayatılan bürokratik korumacılığı (yani sosyalizm sözcüğünün ardına sığınan bürokratik rejimin korunması) haklı göstermeye çalışmak devrimci ciddiyetle asla bağdaşamaz.

1921 yılında Lenin'in yol göstericiliğiyle biçimlenen *Komünist Gençlik Programında* belirtildiği üzere, Rusya muazzam doğal kaynaklar barındırıyor olsa da sanayi bakımından küçük-burjuva nüfusun ağır bastığı geri bir ülkedydi. Ve sosyalizme ancak sosyalist dünya devrimi aracılığıyla varılabilirdi. Nihayet, 1922'de toplanan ve Lenin'in katıldığı son kongre olan Komintern Dördüncü Kongresinde kabul edilen bir kararda ise, Bolşeviklerin dünya devrimi perspektifi şu sözlerle ifade edilmekteydi: "Dördüncü Dünya Kongresi bütün ülkelerdeki proleterlere, proleter devrimin hiçbir zaman tek bir ülkenin sınırları içerisinde zafere ulaşamayacağını hatırlatır; o yalnızca uluslararası biçimde, dünya devrimine gelişerek zafere ulaşabilir." (*Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal - Belgeler*, c.2, Maya Yay., Eylül 2002, s.390)

Stalin Lenin'in ölümünden sonra, Nisan 1924'te kaleme aldığı *Leninizmin İlkeleri* adlı broşüründe henüz aynı perspektifi savunur görünmekteydi. Bu broşürde örneğin şu satırlar yer alıyordu: "Sosyalist üretimin örgütlenmesi için *bir tek* ülkenin, özellikle Rusya gibi bir köylü ülkesinin çabaları yetmez; bunun için birçok ileri ülke proleterlerinin çabaları gerekir." (Stalin, *Leninizmin İlkeleri*, Sol Yay., Eylül 1979, s.162) Ancak aradan fazla bir süre

geçmeden, Stalin kendisinininki dahil bu tür değerlendirmelerin yanlışlığını ilan edecek ve dümeni devrimci Marksizme tamamen ters yöne kıracaktı.

1924 yılının Aralık ayında *Ekim Devrimi ve Rus Komünistlerinin Taktiği* adlı yeni broşüründe, Stalin, artık dünya devrimi anlayışını savunanları eleştiriyor ve sosyalizmin tek ülke sınırları içinde kurulabileceği fikrini savunuyordu. Nitekim sosyalizm sorununda yaptığı bu “düzeltme” doğrultusunda eski açıklamalarını geri çekmiş ve “sosyalist toplumu kurmak için gerekli her şeye sahip bulduklarını” ilan etmişti. (age, s.163) Buna paralel olarak egemen bürokrasi, Lenin’in yazılarında geçen *sosyalizm* sözcüğüne de artık keyfi anlamlar yükleyecekti. Stalin’in “Troçkizme” karşı yürüttüğü seferberlikten Marksist külliyat da nasibini alacak, Marksist eserler üzerinde tahrifatlara girişilecek ya da bazı önemli yazılar ve programatik belgeler arşivlerde çürümeye terk edileceklerdi.

II

Stalin’in marifetiyle biçimlenmeye başlayan “tek ülkede sosyalizm” teorisi, Komintern’in 1928 yılında toplanan Altıncı Kongresince kabul edilen programa da damgasını bastı. Lenin’in otoritesi altında söylediklerini daha sonra bir bir geri alan Stalin, Kongre öncesinde Buharin’e tek ülkede sosyalizmin savunusu doğrultusunda bir program taslağı hazırlatmıştı. Taslakta, kapitalizmin mutlak bir yasası olan ekonomik ve siyasal gelişim eşitsizliğinin emperyalizm döneminde daha da şiddetlendiği belirtilmekte ve takiben şöyle denilmekteydi: “Bu nedenle, uluslararası proletarya devrimi, aynı zamanda her yerde birden gerçekleşecek tek bir eylem olarak görülmemelidir. Bu nedenle sosyalizmin zaferi, ilkin az sayıda hatta bir tek kapitalist ülkede mümkündür.” (III. *Enternasyonel - Belgeler*, Belge Yay., Ekim 1979, s.150)

Açıktır ki Stalinizm, proleter devrimin siyasal ve toplumsal boyutlarının içerik ve anlamı konusunda bilinçli olarak tam bir zihin karmaşası yaratmıştır. Siyasal devrimin tek ülkede gerçekleşme olasılığı ikna edici bir unsur olarak

kullanılarak, sosyalizmin tek ülkede muzaffer olabileceği yalanı inandırıcı kılınmaya çalışılmıştır. Bunun anlamı, işçi sınıfı devriminin toplumsal bir devrim olarak asla ulusal arenada tamamlanamayacağı gerçeğinin fütursuzca inkâr edilmesidir. Stalinizmin egemenliğinin tesisi ile birlikte Komintern de devrimci özünü yitirmiş ve bürokrasinin komünistler üzerindeki baskı aracına dönüşmüştür. Komintern programı ve içerdiği tek ülkede sosyalizm anlayışı, egemen bürokrasi tarafından dünya komünist hareketine resmen dikte ettirilecektir. O gün bugündür tek ülkede sosyalizm konusu, aşamalı devrim anlayışının yanı sıra Stalinist çizginin belirleyici unsurları arasına katılmış ve resmi komünist çizgiye bağlanan (ya da ondan kopamayan) kuşaklar tarafından inatla savunulmuştur.

Ancak bürokrasinin “sosyalizm” konusundaki tahrifatı yukarıda belirttiğimiz noktada da durmamış, 1936 yılına gelindiğinde Stalin, Sovyetler Birliği’nde sosyalist düzenin *artık tamamen gerçekleştiğini* açıklamıştır. 1939 yılında toplanan 18. Parti Konferansında ise, Stalin bu kez “komünizme ilerliyoruz” palavrasını savurur. Kruşçev, bürokrasinin büyük şefinin açtığı yoldan “ilerlemeyi” sürdürecektir ve resmi KP’lerin 1960 yılında Moskova’da gerçekleşen bir toplantısında, “Sovyetler Birliği’nin komünist toplumun genelleşmiş inşasını başarıyla gerçekleştirdiğini” ilan edecektir. Stalinizmin devrimci Marksizmin katli anlamına geldiğinin bundan daha çarpıcı kanıtı olabilir mi?

İkinci Enternasyonal sosyalizminin yansıması

Stalinist “tek ülkede sosyalizm” teorisi, gerici ve ütöpik bir anlayışın ifadesidir. Gericidir, zira sosyalizmin maddi zeminini döşeyen faktör ulusal kalkınma değil, kapitalizmin uluslararası gelişimidir. Tek ülkede sosyalizm anlayışı ise evrenselleşmenin karşısına ulusalcılığı dikmektedir. Ütöpiktir, çünkü tek ülkede sosyalizmin gerçekleşmesi fiilen olanaksızdır. Tek ülkede sosyalizm sözde teorisi ve iddiası, Stalin’in Marksizme bir katkısı değil Marksizmin Stalin tarafından açıkça inkârıdır. Ve nihayet bütün bu nedenlerle bu “teori” ve “iddia” işçi sınıfının devrimci çıkarlarına tamamen aykırıdır. Tekrar pahasına bir kez daha altını çizelim. İktidarın proletaryanın eline geçmesi devrimi tamamlamaz, sadece onu başlatır. Sosyalist inşa, ancak devrimin ulusal ve uluslararası ölçekte sürekliliği temelinde yol alabilir.

Stalinizmin egemenliğini yansıtan “tek ülkede sosyalizm”in (ya da bir

zamanlar ünlenen deyişle reel sosyalizmin), sınıfsız toplumun ilk evresi anlamına gelen sosyalizmden tamamen farklı bir olguya işaret ettiği yeterince açık olsa gerek. Stalin ve onun izinden gidenler tarafından savunulan bu sınıflı ve devletli “sosyalizm”, aslında daha İkinci Enternasyonal zamanında üretilen çarpıtılmış ve iğdiş edilmiş bir sosyalizm anlayışının yansımasından ibarettir. Stalinist egemenlik düşünsel dayanaklarını Marksizmde değil, Marx’ın eleştirdiği Lasalcı küçük-burjuva sosyalizmde bulmuştur ve bu durumun aslında anlaşılır bir yanı da vardır. Zira bürokratik diktatörlüğün varlığıyla uyumlu “sosyalizm” ancak bu olabilir ve Stalinizmin sosyalizm teorisi de zaten bu uyumun bir ifadesidir. Bürokratik diktatörlük böylece, devlet mülkiyeti ve bürokratik planlamadan ibaret bir gerçekliği, yani kendi egemenliğinin koşullarını topluma *yaşayan sosyalizm* diye sunmanın yolunu bulmuştur.

Bürokrasinin egemenliği altında devletin hiç de sönmeye yüz tutmadığı, tersine daha da güçlendiği bir “sosyalizm” maskaralığının üzeri, küçük-burjuvanın kulağına pek hoş gelen o meşhur “özgür halk devleti” yalanı ile cilâlanacaktır. Nitekim Sovyetler Birliği’nde 1936 Anayasası ile bir yandan sosyalizmin zaferi ilan edilirken, öte yandan bürokrasi “özgür halk devleti” propagandasına dört elle sarılır. Bu durum, bürokratik diktatörlüğün kendi despotik devletini “sevimli” göstermek üzere başvurduğu bir sahtekârlıktan öte bir şey değildir.

Unutulmasın ki, bir zamanlar Alman sosyal demokrasisi içindeki küçük-burjuva sosyalizminin alâmet-i farikası olan *devletçi sosyalizm* anlayışı da kendisini “özgür halk devleti” esprisiyle ifade etmiştir. Marx tarafından eleştirilen Lassalle’ın sosyalizm anlayışı, küçük-burjuva solun ulusalcı ve devletçi zihniyetini yansıtmıştır. Keza Alman sosyal demokrasisinin ünlü teorisyenlerinden Vollmar, ulusal ölçekte devlet mülkiyeti ve planlama üzerinde yükselen sosyalizm açılımıyla, tek ülkede sosyalizm teorisinin zeminini döşemiştir. Sosyalizm konusunda Marksist kavrayışa açıkça karşı çıkan Vollmar, “Yalıtık Sosyalist Devlet” adlı makalesinde şöyle demektedir: “İnanıyorum –ve aşağıdaki sayfalarda kanıtlamaya çalışacağım– ki, sosyalizmin nihai zaferi tarihsel olarak öncelikle tek devlette daha muhtemel olmakla kalmayıp, yalıtık sosyalist devletin varlığı ve refahı yolunda hiçbir engel bulunmamaktadır.” (Aktaran Troçki, *Lenin’den Sonra Üçüncü Enternasyonal*, Tarih Bilinci Yay., Eylül 2000, s.42)

Günümüzde de benzerlerini çeşitli sosyalist örgüt ve çevreler arasında çokça bulabileceğimiz bu siyasi anlayış, kapitalist çağın üretici güçleri ulaştırdığı boyutları ısrarla görmezden gelmeye çalışmakta, küreselleşme olgusunu yalnızca burjuvazinin ideolojik propagandası addetmekte, evrensel gelişmenin karşısına ulusalcılığı dikmektedir. Oysa biliyoruz ki, bu tür anlayışlar ve bu temelde oluşmuş ulusalcı siyasetler, uzun yıllar önce bizzat Marksizmin kurucuları tarafından mahkûm edilmiştir.

Marx ve Engels, Fransız sosyalist hareketi içinde baş veren küçük-burjuva sosyalizm anlayışına karşı yürüttükleri ideolojik kavgada, proleter devrimin ulus-ötesi karakterine ciddi biçimde dikkat çekmişlerdi. Fransa örneği vesilesiyle proleter devrimin özelliğine değinirken, Marx, devrimin Fransa'da başlayabileceğini fakat sorunun yalnızca Fransa içinde çözümlenemeyeceğini, yani devrimin ulusal sınırlar içinde tamamlanamayacağını belirtmişti. İşçi sınıfının Fransa'da siyasal iktidarı ele geçirerek devrimi başlatması mümkündü, ancak toplumsal devrimin başarısı onun diğer ülkelere yayılmasına bağlıydı. Bu nedenle şu değerlendirmeyi yapıyordu Marx: "Yeni Fransız Devrimi, derhal ulusal alandan ayrılmak ve 19. yüzyılın toplumsal devriminin üstün gelebileceği tek alanı, *Avrupa alanını ele geçirmek* zorunda olacaktır. (Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşmaları*, Seçme Yapıtlar, Sol Yay., c.1, Aralık 1976, s.276) Marx'ın 19. yüzyılın koşulları nedeniyle Avrupa olarak vurguladığı bu alan, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte giderek dünya düzeyine yükselmiştir.

Ulus-devletin sınırları içinde tamamlanan burjuva devrimlerden farklı olarak, proleter devrim her yönüyle uluslararası bir içeriğe sahiptir. Evrensel-tarihsel eğilimi itibarıyla ulusal sınırları aşarak çeşitli ülkeleri tek bir dünya pazarının ortak potasına akıtan kapitalizm, bu ülkeleri uluslararası işbölümü ve eşitsizlik ilişkileri temelinde karşılıklı bağımlılık içine sokmuştur. Fakat bu iktisadi birlik eğilimi, kapitalizmin bunalımlarını ve rekabet gerçeğini ortadan kaldırmamıştır, kaldıramaz da. Bu nedenle, ulusal sınırların ve çekişmelerin yok olduğu, siyasal açıdan bütünleşmiş bir Avrupa (ya da benzeri bölgesel birlikler) kapitalizm altında liberal bir düşten öteye geçememektedir. Avrupada olsun veya dünyada olsun, çeşitli halkların barış içinde yaşayabileceği ve iktisaden hep birlikte gelişebileceği bir birliği gerçekleştirme olanağına yalnızca dünya proleter devrimi sahiptir. Kapitalist gelişme dünya üzerinde sosyalizmin maddi önkoşullarını yaratmıştır. Ne var ki, üretici güçlerin önüne bir engel olarak dikilen özel mülkiyet zincirlerini

ve gerici ulusal sınırları yalnızca dünya devrimi paramparça edebilir. Bu gelişme, insanlığın kendi gerçek tarihini yaşayacağı birleşmiş özgür bir dünyayı yaratacaktır.

Devrimci Marksizme sahip çıkan Troçki

Stalinist egemenlik yalıtılmış Rusya'nın tek başına sosyalizmi kuracağını söylemekle, her adımda Marksizmin inkârına dayanan bir dönemi başlatmış oluyordu. Kapitalizmle bile çelişen, kendine yeterli, kapalı, otarşik bir ulusal düzen fikrinin, kapitalist dünya sistemini haydi haydi aşacak bir evrensellik düzeyini gerektiren sosyalizm hedefiyle bağdaşması hiçbir şekilde mümkün değildi.

Marx ve Engels'ten başlayarak Lenin dahil tüm devrimci önderlerin titizlikle savunageldiği dünya devrimi fikrine sahip çıkmayı sürdüren devrimci önder Troçki oldu. Troçki'nin başını çektiği devrimci muhalefetin (Sol Muhalefet) yükselttiği *dünya işçi devrimi* ve *sürekli devrim* inancı, Stalinist egemenlik tarafından "maceracılık", "Sovyet düşmanlığı" sıfatlarıyla lanetlendi. Böylece, uluslararası statükonun koruyucu önderi olarak Stalin Batılı kapitalistlere göz kırpmıyor ve gönderdiği işaret de karşı tarafça alınıyordu. Dünya burjuvazisi, dünya devrimine inanan "maceracılar"a karşı statükocu bürokrasiyi yeğlemekte kendi çıkarları açısından yarar umacaktı. Kendi ulus-devletini koruma güdüsüyle biçimlenen egemen bürokrasi içinse, dünya kapitalizmiyle "barış içinde birlikte yaşamak"tan ve dünya devriminin ilerleyişini durdurma pahasına işine gelen bir uluslararası dengeyi korumaktan daha doğal ne olabilirdi?

Bürokrasinin önderi Stalin proletaryanın uluslararası devrimci hedeflerinin karşısına ulusal egoizmi dikerken, Troçki ise ulusal sosyalizmin imkânsızlığı ve Sovyet rejimini bekleyen tehlikeler üzerine çok özlü açılımlar getirmekteydi. "Proleter devriminin, Sovyetler Birliği deneyiminin de gösterdiği gibi uzun bir süre için dahi olsa, ulusal sınırlar içinde kalması ancak geçici bir durum olabilir. Tecrit edilmiş bir proletarya diktatörlüğünde, ulaşılan başarıların yanı sıra kaçınılmaz olarak iç ve dış çelişkiler de gelişir. Tecrit edilmişlik durumunun devam etmesi halinde proleter devleti en sonunda bu çelişkilerin kurbanı olur. Buradan tek kurtuluş yolu, gelişmiş ülkelerin proletaryalarının iktidarı ellerine geçirmesidir. Bu açıdan bakıldığında ulusal devrim kendi kendine yeterli bir bütün değildir; o, uluslararası zincirin yalnızca bir

parçasıdır. Geçici alçalış ve yükselişlerine rağmen uluslararası devrim sürekli bir süreç oluşturur.” (Troçki, *Sürekli Devrim*, Köz Yay., Kasım 1976, s.16)

Eşitsiz ve bileşik gelişme yasaının tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığı anlamına geldiğine dikkat çekiyordu Troçki. Sovyet ekonomisinin izolasyonu bir üstünlük değil, aksine ekonomik işleyiş açısından uzun vadede yıkıcı bir tehditti. Kapitalizmin dünya ekonomisi çağında, “sosyalist” Sovyetler Birliği kapitalizmin restorasyonu tehlikesiyle yüz yüze bulunmaktaydı. Nitekim yakın tarihlerde cereyan eden olaylar, Stalin’in veya Stalinistlerin içi boş “komünizm” böbürlenmelerini yerle bir ederken, Troçki’nin 1936 yılındaki tahminini doğruladı. “Sovyetler Birliği kapitalizm ile çevrelenmeye ne kadar devam ederse, toplumsal dokunun dejenerasyonu da o kadar ilerler. Uzatılmış bir tecrit dönemi, kaçınılmaz olarak, ulusal komünizmle değil, kapitalizmin restorasyonu ile bitecektir.” (Troçki, *İhanete Uğrayan Devrim*, Köz Yay., Mayıs 1980, s.240)

Nihayet tek ülkede sosyalizm (veya genel anlamda komünizm) iddiası karşısında hatırlanması gereken en önemli husus, Stalinist diktatörlükler altında yaşanmış olan sözde sosyalizmin, Marksizmin önderlerinin dahiyane öngörüsünü doğrulamaktan başka bir kapıya çıkmadığıdır. “Üretici güçlerin bu gelişmesi (daha şimdiden insanların güncel ampirik yaşantısının, yerel hayat planı üzerinde değil de *dünya tarihi planı üzerinde* cereyan etmesini içeren gelişmesi) katiyen vazgeçilemez, önce yerine gelmesi gereken pratik bir koşuldur, çünkü, bu koşul olmadan, *kıtlık*, genel bir durum alır ve *gereksinmeyle* birlikte zorunlu olan için mücadele yeniden başlar ve gene kaçınılmaz olarak aynı eski çirkefin içine düşülür... Bu koşul olmadığı takdirde:1. komünizm ancak yerel bir görüngü olarak var olabilir; 2. bizzat insan ilişkilerinin güçleri, *evrensel*, bu yüzden de katlanılmaz olan güçler olarak gelişemezler, yerel batıl inançlardan doğan ‘koşullar’ olarak kalırlar; ve 3. değişimlerin her yayılması, yerel komünizmi ortadan kaldırır. Komünizm, ampirik olarak, ancak egemen halkların ‘anı’ ve ‘aynı zamanda’ meydana gelen hareketi olarak mümkündür, bu da gene üretici gücün evrensel gelişmesini ve komünizme sıkı sıkıya bağlı dünya çapında değişimleri varsayar.” (Marx ve Engels, “*Alman İdeolojisi*”, Seçme Yapıtlar, Sol Yay., c.1, s.42)

Yaratılan büyük tahrifat

Stalinist ideoloji, tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığı bir yana, aslında tek

ülkede işçi iktidarıyla bile en ufak bir ilgisi bulunmayan bir siyasal gerçekliğin ifadesidir. Vaktiyle Stalin, Sovyet işçi iktidarının içten yürüyen bürokratik karşı devrimle yıkılması neticesinde egemenlik koltuğuna kurulmuş ve bürokratik rejimi dünyaya “sosyalizm” diye lanse etmişti. Stalinizmin yarattığı bu “tek ülkede sosyalizm” fenomeni *tek* kalmayacak ve zamanla benzerleri de türeyecekti. Böylece, çeşitli Doğu Avrupa ülkeleri, Çin, Küba, Vietnam gibi örneklerle sayıları artan bürokratik rejimler temelinde bir “sosyalist blok” hasıl oldu. Bu ülkelerde kendilerini işçi-emekçi iktidarı diye tanıtan, gerçekte ise devletli bir sınıf olarak egemenlik sürdüren yönetici bürokrasiler, oluşturdukları modern despotik diktatörlükleri uzun yıllar boyunca sosyalizm diye yutturmayı başardılar.

Bu gelişmelerle birlikte “tek ülkede sosyalizm” konusu da, tarihin önemli bir kesitine damgasını basan somut bir olgu katına yükselmişti. İşçi sınıfı ve birbiri ardı sıra gelen kim bilir kaç devrimci kuşak böyle bir dünyaya gözünü açtı, bu “sosyalist” gerçekliğin altında yaşadı veya sosyalizm diye bunu gördü, bunu belledi. Böylece dünya komünist hareketinde Marksizmin yerini Stalinizm alırken, gerçek sosyalist toplum kavrayışı da yerini “tek ülkede sosyalizm”lere terk ediyordu. Bu temelde 20. yüzyılın önemli bir bölümüne, Rusya’nın büyük ve ezen ulus “sosyalizmi”, Çin’in köylü “sosyalizmi”, Yugoslavya’nın piyasa “sosyalizmi”, Küba’nın devlet “sosyalizmi” ve hatta Kamboçya’da Pol Pot’un emekçi kitleleri kırıp geçiren cinsten “sosyalizmi” şeklinde tasvir edebileceğimiz bir büyük rezalet damgasını basacaktı. Bu tablo karşısında devrimci Marksistlerin yüreği yanar ve *ecelleri* fiilen bu “sosyalist” bürokrasilerin eliyle gelirken, gündelik yaşamın hay huyu içinde sürüklenen işçi-emekçi kitlelerin ise sosyalizme dair kavrayışları bulandı. Umutları sararıp soldu.

Çeşitli vesilelerle vurguladığımız gibi, tarihten ders çıkartırken muradımız tüm günahları şu ya da bu kişinin sırtına yükleyerek işin içinden sıyrılmak değildir. Kuşkusuz ki devrimci Marksistlerin sorunu, bir kişi olarak Stalin’le uğraşmaktan ibaret olamaz. Fakat dilerseniz bir başka kavramla adlandırın, Stalinizm dediğimiz ideoloji ve tarihsel gerçeklik, dünya işçi sınıfının devrimci mücadelesinin, Marksist düşüncenin, insanlığın güzelim sosyalizm sevdasının sırtına saplanmış kalles bir hançerdir. Bakın, alınan yaralar hâlâ iyileşmedi. Devrimci işçi hareketi uzun yıllar boyunca bir yandan burjuva düzenin, diğer yandan bürokratik rejimlerin salvo ateşleri altında güçsüz

düştü. Burjuva düzenin işçi sınıfına gül yağdırmayacağı bilinen bir gerçektir, ama kendini işçi sınıfının yoldaşı ve komünist diye satan bürokratların yarattığı tahribat çok ama çok daha büyük oldu. Bu tahribat, bürokratik rejimlerin “yaşayan sosyalizm” kılıfına büründüğü yıllar boyunca birikimli olarak gerçekleşti. Ve sonunda bu rejimler tarih sahnesini terk ederlerken de, artlarında kendilerine inanmış olanların çöküntüsünden oluşan koskoca bir enkaz yığını bırakarak çekip gittiler.

Günümüzde Marksizmin ve sosyalizm inancının yeniden güç kazanabilmesi için, taze kana ve boşa geçirilmeyen, tam anlamıyla devrimci sabırla, emekle inşa edilecek yeni bir mücadele hattına ihtiyaç var. Devrimci Marksizm kof hayaller değil, bilimsel temeller üzerinde yükselen tarihsel iyimserlik demektir. Ama yalnızca tarihsel iyimserliğe sahip olmak ve devrimci mücadelenin yeniden atılıma geçeceğine inanmak da yetmiyor. Bunun yanı sıra, işçi sınıfının devrimci potansiyeline ve Marksizme içten ve derinden inanan kişilere düşen bir büyük görev var. Sağlam ideolojik temellerde örgütlenmek ve diyelim günümüzde Küba örneğinde olduğu gibi, bürokratik bir rejimin “yaşayan sosyalizm”in son kalesi diye yutturulması şeklindeki oyunlara iştirak etmemek gerekiyor. Yoksa tarih yine affetmez! Sosyalizm umudunun bürokratik rejimlerin varlığına bağlanmasının işçi mücadelesinde açtığı yaraların ne denli derin olduğu Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle birlikte kavranamadı mı? Daha ne kanıt isteniyor? Bu kez de bir başka sarsıcı olay, Küba’nın çöküşü mü bekleniyor?

Tarih keyfi tercihlerle ilerlemiyor

Tek ülkede sosyalizm bahsi, siyasi çevrelerin kendi eğilimlerine göre olumlu ya da olumsuz tarzda yaklaşacakları iradi bir tercih konusu değildir. Onun olanaksızlığı, nesnel gerçekliğe ve tarihsel koşulların ürünü olan gelişmelere bağlıdır. İnsan toplulukları kendi tarihlerini kendi keyiflerine göre değil, kendilerini içinde buldukları verili koşullara göre yaparlar. Bir toplumsal düzenin son bulmasının ve yerini bir başka toplumsal düzenin almasının yine verili koşullar tarafından belirlenen kuralları vardır. Marksizmin tarih anlayışı, somut koşulların çözümlenmesine, yaşamın içinde bizzat hükmünü icra edecek olan kuralların kavranmasına dayanır. Tarihsel materyalizm dediğimiz bu tarih anlayışı tamamen bilimsel temeller üzerinde yükselir. Onun, henüz yaşanmamış bir tarih dilimine önceden kalıp çıkarmaya

teşebbüs etmek gibi saçma ve kurgusal yaklaşımlarla hiçbir ilişkisi yoktur.

Tarihin materyalist kavranışı, dünya üzerinde yaşanmış olan çeşitli toplumsal düzenlerin içsel özelliklerini anlamamızı, bunların birbirlerinden farkını görebilmemizi ve içerdikleri gelişme dinamiklerinin neler olduğunu değerlendirebilmemizi sağlıyor. Biliniyor ki, dünya üzerinden gelip geçen farklı toplumsal düzenler farklı üretim tarzlarına dayanmıştır. İnsan toplulukları bir zamanlar sınıfsız ve devletsiz bir toplumsal düzen (ilkel komünal toplum) içinde yaşamış, daha sonra ise tarih sahnesine sınıflı toplumlar çıkmıştır. Tarihin *Doğu tipi* gelişme çizgisine *asyatik üretim tarzı* damgasını basarken, *Batı tipi* gelişme çizgisi boyunca, köleci, feodal ve kapitalist üretim tarzları yaşanmıştır. Nihayetinde kapitalist üretim tarzı Doğuda ve Batıda tüm eski üretim ilişkilerini tasfiye etmeye koyularak, dünya üzerinde egemenliğini ilan etmiştir.

Kapitalizmin bir dünya sistemi haline gelerek, vaktiyle farklı üretim tarzlarına sahip tüm ülkeleri eşitsizlik temelinde organik bir bütünlüğe ulaştırması, insanlığı fevkalade önemli bir dönemeç noktasına getirmiş bulunmaktadır. Zira kapitalist üretim tarzına dek başka hiçbir üretim tarzı, insanlığın önüne, sınıflı toplum düzeninin hem de dünyasal ölçekte aşılabilmesi fırsatını çıkarabilmiş değildir. İnsanlık tarihi içinde erişilmiş bulunan bugünkü gelişme düzeyi ise, nesnel olarak, sınıflı toplumlar döneminin sonu ve sınıfsız toplum döneminin eşiği anlamına geliyor. Kuşkusuz bu olanağı gerçekliğe dönüştürecek olan, ancak ve ancak işçi sınıfının bilinçli devrimci eylemi olabilir.

Asyatik, köleci, feodal üretim tarzlarının hiçbirisi, insan topluluklarının dünyasal birliğini ve ortak tarihini yaratmaya muktedir olamadı. Bunların her biri bir başka sınıflı toplum düzenine yerini terk ederek göçüp gitti. Dünya genelinde düşünüldüğünde, farklı üretim tarzlarının birbirinin yerini alışı hiç de eş zamanlı ve aynı sırayı izleyen biçimde gerçekleşmedi. Toplumların tarihsel evrim çizgisini böyle yanlış bir şekilde tasavvur etmenin gerçeklikle veya Marksist tarih anlayışıyla uzak yakın bir ilişkisi yoktur.

Dünyayı bir bütün olarak sınıfsız toplum düzeninin eşiğine getiren kapitalist üretim tarzı ise, toplumsal devrimin karakteri ve ona önderlik edecek sınıf bakımından, tarihin daha önceki halkalarında asla mümkün olmayan bir değişim fırsatı yaratmış bulunuyor. Kapitalizmden önce gelen sınıflı toplumlarda eski egemen sınıf, yeni üretim ilişkileri temelinde yükselen bir

başka egemen sınıf tarafından devriliyor ve bu değişim neticesinde bir başka sınıflı toplum düzeni kuruluyordu. Bu tür bir değişime eşlik eden hiçbir toplumsal devrim, sınıflı toplum düzenine son vermemiş, dünya ölçeğinde süreklilik kazanmamış ve evrensel bir nitelik taşımamıştır. Öte yandan bu nitelikteki toplumsal devrimlerin tümünde, emekçi kitleler son tahlilde yükselen egemen sınıfa yardımcı olmaktan öte bir rol oynamamışlardır. O nedenle, kendilerini bir egemen sınıfın elinden kurtarsalar bile bir başka egemen sınıfın iktidarı altında bulmuşlardır. Oysa kapitalist düzene son verecek olan sosyalist devrim, tüm bu açılardan bambaşka bir nitelik taşımaktadır. Bu tarihsel farklılığın temelinde, yine kapitalist üretim tarzı altında gerçekleşen nesnel bir değişim yatıyor.

Bu değişimin niteliği üzerinde kısaca duralım. Eski üretim ilişkilerini tasfiye ederek yol alan kapitalist gelişme, böylece, geçmiş dönemlerin egemen devletli sınıflarını, egemen toprak beylerini ortadan kaldırmış ve tüm egemenlik kaynaklarını kapitalistleştirmiştir. Kapitalizm altında egemen unsurlar, tek bir burjuva sınıf içinde farklı kesimler halinde bütünleşmişlerdir. Kapitalist üretim tarzı, geçmiş toplumlarda tanık olunduğu gibi, kendi içinden yeni üretim ilişkileri temelinde bir başka sömürücü egemen sınıf çıkartmaya muktedir değildir. İşte bu nedenle kapitalizm, sınıflı toplumlar tarihinin son halkasıdır. (Ekim Devrimi sonrasında yaşandığı üzere, işçi iktidarını yıkarak veya onun adına iktidara gelerek egemen olan bürokrasinin kurduğu sınıflı-sömürülü toplumlar bu kuralı bozmuş değildir. Zira bu gibi kendine özgü geçici toplumsal biçimlenmeler, son tahlilde kapitalizm karşısında yıkılmaya yazgılı olan ve neticede kuralı doğrulayan tarihsel anomalilerdir.)

O yüzden bugün tüm insanlığın önünde, ya bu kahrolası kapitalist toplum düzeni altında bir yok oluşa sürüklenmek ya da onu aşarak, dünya ölçeğinde sınıfsız, sömürsüz toplum düzenine ulaşmak dışında hiçbir başka seçenek yer almıyor. Tek tanrılı dinlerin uzun yıllar boyunca emekçi kitlelerin beynine kazımış olduğu cennet-cehennem ikilemi aslında bu biçimiyle, bu yaşamda ve bu dünyada karşımızda duruyor. Yeryüzünü bir cennete çevirmek elimizdedir, bunun için ayaklarımızın altına döşenmiş nesnel bir temel de bulunmaktadır; ama fırsatlar asla kendiliğinden gerçekliğe dönüşmeyecektir.

Sınıflı toplumların son halkası kapitalizm, nihayet insanın insanı sömürmesine son verecek ve sınıfların, egemenlik müessesesinin, devletin sönmelenmesini sağlayacak *mucizevi* bir sınıfı doğurup büyütmüş bulunuyor.

Yaşlanıp çürümeye yüz tutan ve can çekişen kapitalizm, kendi eseri olan bu sınıfın eliyle gelecek olan ölümünü geciktirmek için ne denli çırpınsa da, işçi sınıfını daha da büyütme ve onun yüreğini iğrenç kâr düzeninin kötülüklerine karşı isyan duygusuyla doldurmaktan kaçamaz. İnsanlığı yok oluş uçurumuna sürükleyen kapitalist düzene son verebilecek yegâne sınıf olan işçi sınıfı, derinlerde yatan sınıf kinini, kapitalizme öfkesini fiilen devrimci güce dönüştürecek bir örgütlenme ve mücadele ihtiyacı içindedir.

Günümüzün temel sorunu budur. Devrimin öznel faktörlerinin (devrimci bilinç ve devrimci örgütlülük düzeyi) yetersizliği nedeniyle doğmuş olan büyük boşluğu, bir başka toplumsal dinamiğin (örneğin çevreci hareket, kadın hareketi, dünya sosyal forumu gibi organizasyonların ya da radikal İslamcı hareketlerin vb.) doldurabileceği düşüncesi tehlikeli bir düştür. Evet bu bir düştür, çünkü bunların hiçbiri kapitalizme son vermek bakımından işçi sınıfının sahip olduğu devrimci potansiyele sahip değildir. Bu düşünce tehlikelidir de. Zira yok oluşun kıyasına sürüklenmiş bulunan insan türünü kurtarabilecek yegâne fırsat olan sosyalist dünya devriminin gerçekleşme koşullarının olgunlaştırılması görevini gölgelemektedir.

Yukarda kısaca değinmeye çalıştığımız hususların işaret ettiği sonucu özetleyelim. İnsanlığın kapitalizmin yarattığı katlanılmaz felâketlerden kurtulabilmesi ancak sosyalist devrim sayesinde mümkün olacaktır. Bu devrimi gerçekleştirebilecek yegâne sınıf işçi sınıfıdır. Kapitalist dünya sistemine son verecek toplumsal devrim, ancak dünya ölçeğine yayıldığı takdirde başarılı olabilir. İşçi sınıfının yerküremiz üzerinde sömürücü sınıf egemenliğine son verecek siyasal iktidarının kurulması, sosyalizme geçişin olmazsa olmaz koşuludur. Üretici güçlerin gelişimini ve üretim sürecinin niteliğini yerel ya da bölgesel olmaktan çıkartıp dünyasallaştıran kapitalist üretim tarzını aşacak yeni bir toplumsal düzen, ancak işçi sınıfının dünya ölçeğindeki devrimci atılımı temelinde kurulabilir. Tüm bu nedenlerle, şu ya da bu siyasal eğilimin arzu ya da iradesinden bağımsız olarak, işçi devrimi sürekli bir devrim, bir dünya devrimi niteliği taşır. Ve tartışma konumuz temelinde vurgulayacak olursak, tek ülkede sosyalizm diye bir şey olamaz. Bu sonuçlar Stalinistlerin iddia ettiği üzere Troçkizmin kurgusal çıkarsamaları olmayıp, tarihsel gidişatı derinliğine ve bütünselliğine kavrayan devrimci Marksizmin dile getirdiği gerçeklerdir.

Sosyalizm bir düş değil

Stalinizmin egemenliği altında dünya komünist hareketinin perspektifi, Sovyetler Birliği'nin istikrarının korunmasına indirgenmişti. Hem de dünya devriminin ilerleyişinin durdurulması pahasına! Aslında korunmaya çalışılan, sovyet işçi iktidarını tasfiye etmiş bulunan bürokratik bir rejimdi. Fakat kuşkusuz minareyi çalan kılıfını da hazırlayacaktı. Dolayısıyla bu gerçekliği gözlerden gizleyecek çeşitli gerekçeler icat edilip, bunlar teorize edildi. Böylece, resmi komünist hareketin peşinden sürüklenenler “yaşayan sosyalizmi” koruma adına çeşitli tahrifatları kabullendiler. Günümüzde resmi komünist hareketin temelleri çökmüş olsa da, Stalinist sol anlayışlar varlıklarını sürdürüyorlar. Merkezci akımlara gelince, bunlar Stalinizmin bazı yönlerini eleştirir gibi görünseler bile aslında bütünü irdelemekten uzak duruyorlar.

Demokrasi denildiğinde işçi iktidarını değil de, bu iktidar hedefinin önüne dikilen ve burjuvaziyle ittifaklara dayanan *halk cephesi, ileri demokrasi* tarzında aşamaları anlayan Stalinist geleneğin devrim perspektifi de tamamen sakattır. Aşamalı devrim anlayışı ve sınıf uzlaşmacılığı, 1917 Ekim Devrimine öncülük eden Bolşeviklerin tarihsel geleneğinden kopuşu simgeleyen en önemli kanıtlardır. Stalinist bürokrasilerin kendi egemenliklerini ve kendi çıkarlarını yansıtan bürokratik rejimleri sosyalizm diye yutturmaları, aslında işçi sınıfını kurtuluşa götürecektir yegâne olanak olan dünya devrimi mücadelesine indirilmiş muazzam bir darbedir. Ne var ki, uzun yıllara damgasını basan bir tarihsel sapma nedeniyle pek çok devrimci insan Stalinist geleneği Marksizmin somutlanması olarak kavrama gafletine sürüklenebilmiştir. Ne yazık ki bu tür acı yanılgılara sürüklenişin sonu gelmiş de değildir. Günümüzde Küba örneği temelinde sürdürülmeye çalışılan “yaşayan sosyalizm” anlayışı bu durumun en bariz göstergesidir.

Devrimci Marksist geleneğin dünya devrimi ve sürekli devrim bağlamında savunduğu siyasal çizginin anlamı, yerküremizi kapitalizmin esaretinden kurtarmak ve sınıfsız toplum düzenine ilerletmektir. Bu hedeflere ulaşabilmenin, devrimci Marksizmin aydınlattığı devrim ve sosyalizm anlayışı dışında başka hiçbir yolu bulunmuyor. Ama biliniyor ki, düşüncelerin ömrü ilham aldıkları gerçeklerin ömründen uzundur. Bu konuda akla gelebilecek sayısız örnek bir yana, Stalinizmin etkisi gerçekten de çarpıcıdır. Stalinizm kendi varlık nedeni olan bürokratik rejimlerin çöküşünden sonra, yani

günümüzde bile ne yazık ki dünya üzerinde hâlâ nice devrimci niyetli insanı Marksist mücadele yolundan alıkoymaktadır.

Dile getirmeye çalıştığımız tüm bu hususların, Stalinist çizginin düşünel esaretinden beynini kurtaramamış olanlara “karşı-devrimci Troçkizm” biçiminde görüneceğini çok iyi biliyoruz. Maksudumuz, umutsuz vakalar karşısında fazladan çene yormak değil. Ama futbol takımı tutar gibi küçük-burjuvaca bir “Stalinizm mi, Troçkizm mi” çekişmesiyle de hiçbir yere varılamayacağı çok açık. Dünya işçi sınıfının devrimci atılımının sağlanabilmesi için devrimci Marksist geleneğe sahip çıkılması, onun güçlendirilmesi gerekiyor. Ve bu yapılmadıkça kaybeden, şu veya bu Stalinist ya da Troçkist çevre olmayacak, doğrudan dünya işçi sınıfı olacaktır.

Stalinizmin Marksizme saldırısı kuşkusuz yalnızca teorik düzeyde kalmamıştı. Marksizmi savunmaktan başka “günahları” olmayan Leninist-Bolşeviklere “karşı-devrimci”, “ajan” diye kara çalınmasından tutun da, pek çoğunun yaşamı bürokrasinin engizisyon mahkemelerinden çıkartılan idam kararlarıyla söndürülmüştü. Her şey bu kadardan da ibaret değil. Stalinizmin siyasi mücadele çizgisi, yıllar içinde ortaya çıkan nice devrimci fırsatın heba edilmesine, böylece dünya devriminin ilerleyişinin baltalanmasına neden oldu. Bu acı gerçeklerle yüzleşmek, Marksizme ve işçi sınıfının kurtuluşu davasına inanan her dürüst devrimcinin boynunun borcu olmalıdır.

Stalinizme yönelttiğimiz tüm eleştiriler, Stalinist geleneğin iç yüzünü henüz kavrayamadığı için ondan kopamayan kimi devrimcilerin sandığı gibi Troçkizmin yumurtladığı yaveler değil, tarihsel gerçeklerdir. İşçi sınıfı adını kullanarak hükümran olan ve neticede dünya işçilerinin sosyalizme duyacağı özlemi karartan Stalinizm tarihsel bir vakadır. Stalin egemen bürokrasinin en yüksek temsilcisi olmuş ve dünya komünist hareketini yolundan saptıran resmi çizgi haliyle onun adıyla anılmayı hak etmiştir! Devrimci Marksizme düşman egemen bürokrasilerin mahkûm edilmesi görevi asla savsaklanamaz. Stalin’in devrimci insanlara ve işçi sınıfının devrimci mücadelesine indirdiği ölümcül darbeleri, “devrim yolunda yapılmış hatalar” diyerek geçiştirmenin mazur görülecek hiçbir yanı olamaz.

Stalin aslında tersten olmak üzere Marx’ı doğruladı. Marx, *Komünist Birliğe Çağrı* başlıklı bildirisinde sürekli devrim anlayışını ortaya koyarken, demokratik küçük-burjuvazinin devrimi kısmi istemlerin gerçekleşmesi noktasında sonlandırmak isteyeceğine dikkat çekiyordu. Buna karşılık

komünistlerin görevi, “az çok mülk sahibi tüm sınıflar egemen konumlarından uzaklaştırılıncaya dek, proletarya devlet gücünü ele geçirinceye ve yalnızca bir tek ülkedeki değil, dünyanın tüm önde gelen ülkelerindeki proleterlerin birliğinin, bu ülkelerin proleterleri arasındaki rekabetin ortadan kalkmış olduğu ve hiç değilse belli başlı üretici güçlerin proleterlerin ellerinde toplanmış bulunduğu noktaya ulaşıncaya dek, devrimi sürekli kılmak”tı. Stalinizmin yaptığı, Marx’ın mahkûm ettiği çizgiyi izlemek ve devrimleri yarı yolda kesintiye uğratmak oldu.

Durum buyken, Marksizmin sürekli devrim anlayışını *Troçkizm* diyerek lanetleyen bürokrasinin baş temsilcisini “hatalarına rağmen o bir devrimci liderdi” diyerek aklayacağız öyle mi? İnsanlığı sınıfsız ve sömürsüz bir geleceğe taşıyabilecek olan sosyalist mücadele anlayışı egemen bürokrasinin çıkarlarını yansıtan “tek ülkede sosyalizm” çarpıtmasıyla boğulmuşken, “Troçkizm” veya benzeri suçlamalar gelir korkusuyla susulacak mı? Devrimci insan kendini tarihten ders almayı bilemeyen bir aptal durumuna düşürebilir mi? Hayır, elbette hayır!

Stalinizm “tek ülkede sosyalizm” acı ilacını dünya komünist hareketine yuttururken, “Sovyetler Birliği” faktörünü tepe tepe kullanmıştı. Bürokrasinin oyunu hiç de yabana atılır çapta değildi, zira devrimci insanların Ekim Devriminin yeşerdiği topraklara içten bir bağlılık ve sevgi beslemesi anlaşılır bir şeydi. Stalinizm yalnızca beyinlerimizi zehirlemekle kalmadı, kim bilir kaç kuşaktan işçinin devrim ve sosyalizme ilişkin en içten duygularına, yüreğine, inancına, sevgisine el uzattı, değdiği yeri dumura uğrattı. Bilinçleri alabildiğine çarpıttı. Bu nedenledir ki, Lenin döneminin Sovyetler Birliği’yle hiçbir ilgisi kalmamış bulunan koca bir bürokratik rejim çökerken, ona hâlâ “yaşayan sosyalizm” diye bakanlar her şeyin sonu gelmişçesine gözyaşı döktüler. Diğer yandan, uzun yıllar bu rejimlerin altında yaşamış ya da bu gerçekliği gözlemiş milyonlarca işçi ise, bürokratik rejimlerin çöküşünü, Marksizmin ve sosyalizmin sonu diye lanse eden dünya burjuvazisinin ideolojik etki alanına sürükleniverdi.

Aslında bugün üretici güçlerin ulaştığı düzeyi değerlendirecek olursak, nesnel koşullar sınıf düşmanı cephenin iddia ettiği gibi sosyalizmin sonuna değil, tam tersi bir duruma işaret ediyor. Açlığın, yoksulluğun, eşitsizliğin, sömürünün, savaşların, sınıfların, devletin, siyasi çekişmelerin, birbirinin sırtına basarak yükselmeyi arzulattıran o pis rekabetin olmadığı bir gelecek

olanağı kapıya dayanmış, devrimci m¼cadele eliyle ger¼ekliđe d¼n¼řmeyi bekliyor. İnsan soyunun ¼ıkarları adına yalansız dolansız ve g¼đř¼m¼z¼ gererek s¼yleyebiliriz ki, sosyalizm sayesinde yery¼z¼ndeki t¼m insanlar kardeşleşebilir, barış ve huzur i¼inde yaşayabilirler. B¼yle bir d¼nya d¼ř değil, masal değil; işçi sınıfı devrimiyle rahatlıkla ulaşılabilecek ger¼ek bir hedef.

Kom¼nizmin ilk evresinden yani sosyalizmden başlayarak, insanın insanı ezmediği, tam tersine her an birbirine dostluk elini uzattığı ve her şeyi kardeř¼e paylaşma bilinci i¼inde daha da insanlaştığı bir toplumsal d¼zen kurulabilir. Bu toplumsal d¼zen sayesinde insanlık, bebelerine t¼m toplumun kendi ¼ocuđu gibi sahip ¼ıktıđı, hastalarını iyileştirmek i¼in seferber olduğu, yaşlılarını derin bir sevgi ve saygı halesiyle kuşattığı, gen¼lerinin ¼n¼ne k¼lt¼rel y¼kseliř ve ¼zg¼rce gelişim olanaklarını serdiği, yaşamı zorunlu bir ¼alıřma alanı olmaktan ¼ıkartıp keyifli bir oyun alanına d¼n¼řt¼rd¼đ¼ bir d¼nyayı yaratabilir. B¼yle bir geleceği yaratmak hi¼ de hayal değil. K¼hnemiř kapitalizm yıkılmayı bekliyor.

İnsan soyunu sınıfı ve s¼m¼r¼l¼ toplum d¼zeninin cenderesinden kurtarıp, o g¼zelim geleceğe taşıyacak olan işçi sınıfı g¼rev başına! Burjuvazi ne denli ¼ırpınırsa ¼ırpınsın, işçi sınıfının devrimci m¼cadelesinin yeniden ve bu kez daha sağlam bi¼imde ilerleyişe ge¼e¼eđine olan inancı k¼reltmeye, bu inan¼ doğrultusundaki ¼abalardı durdurmaya muvaffak olamayacak. İşçi sınıfı devrimci bir şahlanışa ge¼meyi başardığında, sonunda kazanan bu sefil k¼r d¼zeni değil insanlık olacak!